

Valvontamenettely

1.2.1 Vireille tulo

Yleisimmin kantelu tulee vireille asianajajan oman päämiehen tai päämiehen vastapuolen kantelusta tai kantelu liittyy asianajajan toimintaan jossakin määräyksenvaraisessa tehtävässä, kuten kuolinpesän pesänselvittäjänä tai -jakajana tai konkurssipesän hoitajana. Myös valtioneuvoston oikeuskanslerilla on oikeus saattaa vireille valvonta-asia, jos hän katsoo asianajajan laiminlyöneen velvollisuutensa. Jos tuomioistuin määrää avustajalle esiintymiskiellon (OK 15:10 a §), tulee tuomioistuimen ilmoittaa tästä valvontalautakunnalle.

Valvonta-asia tulee asianajajalain 7 c §:n mukaan vireille, kun asianajajaan kohdistuva kantelu, valtioneuvoston oikeuskanslerin tekemä kantelu tai tuomioistuimen ilmoitus saapuu valvontalautakuntaan. Asianajajaliiton hallituksen tietoonsa saama valvonta-asia tulee vireille, kun hallitus päättää siirtää asian valvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Valvonta-asiassa ei edellytetä asianosaisasemaa, vaan kuka tahansa voi kannella asianajajan toiminnasta. Palkkioriita-asian vireille tulon edellytyksenä on, että hakija on joko asianajajan päämies tai muu asiakas, jonka maksettavaksi lasku on osoitettu.

Vastaavat säännöt koskevat luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevien valvonta-asioiden vireille tuloa (lukuun ottamatta liiton hallituksen käynnistämää valvontamenettelyä), tutkittavaksi ottamista, valmistelua, vastaus- ja totuusvelvollisuutta, asian käsittelyä valvontalautakunnassa sekä asiassa annettavaa ratkaisua.

1.2.2 Tutkittavaksiottamiskynnys

Asianajajaan kohdistuvilta moitteilta on edellytettävä riittävää yksilöintiä sen vuoksi, että asianajajalta vaaditaan moitteiden johdosta vastaus, jonka hän on asianajajalain 7 d §:n 3 momentin mukaisesti velvollinen avoimesti ja totuudenmukaisesti antamaan. Jos kantelu on niin puutteellinen, ettei asiaa voida puutteellisuuden johdosta ottaa ratkaistavaksi, eikä kantelija kehotuksesta huolimatta korjaa puutteita, valvontalautakunta voi jättää kantelun tutkittavaksi ottamatta. Aikaisemmin ratkaistua asiaa koskevaa kantelua ei oteta tutkittavaksi, ellei kantelussa ole esitetty asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä.

Kantelu voidaan jättää tutkittavaksi ottamatta myös silloin, kun kantelussa kyseessä olevista tapahtumista on kulunut enemmän kuin viisi vuotta. Vanhentumista ei ole säädetty ehdottomaksi, vaan valvontalautakunnalle on jätetty mahdollisuus ottaa käsiteltäväksi myös viittä vuotta vanhempia tapahtumia koskevat kantelut, jos tähän on aihetta. Säännös vastaa viranomaisvalvontaa suorittavien valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnassa omaksuttua sääntelyä. Vanhentumista puoltaa se, että selvityksen saaminen vanhoista tapahtumista saattaa olla ylivoimaista eikä vanhojen asioiden selvittäminen ole välttämättä oikeudellisesti perusteltua. Vanhentumissäännös ei koske asioita, jotka oikeuskansleri vaatii käsiteltäväksi.

1.2.3 Asian valmistelu

Valvonta-asioiden valmistelu tapahtuu valvontalautakunnan valvontayksikössä. Vireille tulevat valvonta-asiat jaetaan eri jaostolle käsiteltäväksi. Jos kantelussa on kysymys niin vakavasta asiasta, että asia on ratkaistava valvontalautakunnan täysistunnossa, valvontalautakunnan puheenjohtaja päättää asian siirtämisestä suoraan täysistuntoon.

Jokaisesta vireille tulevasta valvonta-asiasta on valvontalautakunnan työjärjestyksen 11-kohdan mukaan ilmoitettava välittömästi sille asianajajalle, jota kantelu koskee.

Tutkittavaksi otetuissa asioissa kantelu tai muu asian perusteena oleva asiakirja annetaan asianajajalle tiedoksi. Tiedoksiantoon liitetään jaoston sihteerin käsitys siitä, mistä asiassa on kyse ja asianajajalle eritellään ne ammattieettiset moitteet, jotka häneen on kohdistettu. Asianajajalta vaaditaan vastaus kohtuullisessa määräajassa. Valvontamenettelyssä ei asian selvittämiseksi ole riittävää, että asianajajalle pelkästään varataan tilaisuus antaa vastineensa häneen kohdistettujen moitteiden johdosta, vaan asianajajalain 7 d §:n 3 momentin mukaan asianajajan on annettava häneltä pyydyt tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti. Asianajaja ei voi jättää vastaamatta tai antamatta riittävän yksityiskohtaista vastausta vetoamalla asianajosalaisuuteen. Jos asianajaja vastatessaan joutuu kertomaan jotakin asianajosalaisuuden piiriin kuuluvaa, tulee selityksen tämä osa laatia eri asiakirjaksi ja pyytää se pidettäväksi salassa kantelijalta.

Asianajajan antama vastaus toimitetaan kantelijalle, jolle on varattava tilaisuus lausua asianajajan antaman vastauksen johdosta. Jos kantelija käyttää tätä tilaisuutta hyväkseen, toimitetaan kantelijan lausuma tiedoksi asianajajalle mahdollista uutta lausumaa varten.

Kirjeenvaihdon päätyttyä jaoston sihteeri laatii asiasta muistion sekä ehdotuksen mahdollisesta ratkaisusta ja julkisesta ratkaisuselosteesta. Tämän jälkeen muistio ja kanteluun liittyvät asiakirjat toimitetaan valvontalautakunnan esittelevälle jäsenelle, jonka tehtävänä on laatia asiasta lopullinen päätösehdotus ja julkinen ratkaisuseloste.

1.2.4 Asianajajan vastaus- ja totuusvelvollisuus

Asianajajan tulee itse myötävaikuttaa kurinpitoasian selvittämiseen. Hän on velvollinen asianajajalain 6 §:n 1 momentin, 7 d §:n 3 momentin ja Hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden 12.1-kohdan perusteella antamaan valvonta-asioissa vastauksen kantelijan häneen kohdistamiin moitteisiin. Tapaohjeiden 12.1-kohdan mukaan asianajajan on vastattava hänelle asianajajalain ja Asianajajaliiton sääntöjen edellyttämässä asioissa esitettyihin kysymyksiin avoimesti, totuudenmukaisesti ja määräajassa.

Asianajajan vastauksenantovelvollisuus koskee myös tilanteita, joissa valvontalautakunta, sen asiaa esittelevä jäsen, liiton pääsihteeri tai asiaa valmisteleva jaoston sihteeri pyytävät häneltä tietoja tai selitystä asian valmisteluun, käsittelyyn tai toimiston tarkastukseen liittyen.

Asianajaja ei voi kieltäytyä vastausvelvollisuutensa täyttämisestä vetoamalla salassapitovelvollisuuteensa. Asianajajalain 7 k §:n mukaan salassapitovelvollisuus päämiehen asioiden suhteen koskee sekä valvontalautakunnan jäseniä että liiton toimiston henkilökuntaa.

Mikäli kantelija ei ole asianajajan oma päämies, selvityksen salassa pidettäväksi ilmoitettuja osia ei toimiteta kantelijan tietoon.

Asianajajan vastausvelvollisuuteen kuuluu myös, että hän on velvollinen noudattamaan selityksen antamiselle asetettua määräaikaa.

Valvonta-asiassa ei ole kysymys rikosoikeudellisesta tuomitsemistoiminnasta, vaan asianajajakunnan eettisten sääntöjen noudattamisen valvonnasta. Tästä seuraa, että asianajaja on valvonta-asioissa velvollinen noudattamaan totuutta. Asianajajan tulee antaa totuudenmukaisesti vastaus jokaiseen kantelijan esittämään hyvän asianajajatavan rikkomista koskevaan moitteeseen. Totuusvelvollisuus koskee myös jokaista lautakunnan tai liiton toimiston esittämää kysymystä sekä asian selvittämistä suullisessa käsittelyssä.

Ns. itsekriminointisuojausta kuitenkin johtuu, että mikäli kantelussa tarkoitettu asianajajan toiminnasta on tehty myös rikosilmoitus, valvontalautakunnan asianajajalle lähettämässä vastauspyynnössä kiinnitetään asianajajan huomiota siihen, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin kuuluvaan rikoksesta epäillyn oikeuteen sekä esitutkinnassa että muussa viranomaistoiminnassa kuuluu oikeus vaieta ja olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. Asianajajalle todetaan, että hänellä on oikeus käyttää tätä oikeuttaan ja hän voi häneltä pyydetyn vastauksen sijasta pyytää, että asian käsittely lykätään odottamaan esitutkinnan, syyteharkinnan ja mahdollisen oikeudenkäynnin lopputulosta ja ettei hänen tarvitse antaa vastaustaan kanteluun ennen mainittujen viranomaistoimien päättymistä.

Valvontalautakunnan seuraamuskäytännössä vastaus- ja totuusvelvollisuuden rikkomiseen on suhtauduttu vakavasti. Seuraamukseksi on pääsääntöisesti määrätty vähintään varoitus.

1.2.5 Asian käsittely valvontalautakunnassa

Valvonta-asiat ratkaistaan valvontalautakunnan jaostoissa esittelevän jäsenen esittelystä. Valvontalautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

Jaosto tai valvontalautakunnan puheenjohtaja voi aina siirtää harkitsemansa, esimerkiksi periaatteellisesti tärkeän, valvonta-asian ratkaistavaksi valvontalautakunnan täysistunnossa. Jaoston toimivalta ratkaista valvonta-asioita on rajoitettu siten, että jos jaoston käsittelemässä valvonta-asiassa harkitaan seuraamukseksi Asianajajaliitosta erottamista tai seuraamusmaksua, on asia aina käsiteltävä täysistunnossa. Samaten mikäli jaosto olisi päätymässä äänestykseen asiassa annettavasta seuraamuksesta, tulisi asia siirtää täysistunnon ratkaistavaksi.

Asian käsittely tapahtuu pääsääntöisesti kirjallisesti. Koska valvontalautakunnan on huolehdittava siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi, voi valvontalautakunta järjestää suullisen käsittelyn, jos se katsotaan asian selvittämiseksi tarpeelliseksi. Kuulemisperiaatteen mukaisesti sekä asianajaja että kantelija on kutsuttava suulliseen käsittelyyn.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklassa säädetään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Sen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen

ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita, joihin kuuluu muun muassa suullinen käsittely, sovelletaan myös asianajajajärjestöjen

kurinpidolliseen menettelyyn silloin, kun mahdollisena seuraamuksena on asianajajajärjestöstä erottaminen, eli mahdollisuus elinkeinon menettämiseen. Tämän vuoksi asianajajalain 7 d §:n 2 momentissa on säädetty, että asianajajayhdistyksestä voidaan erottaa tai seuraamusmaksu määrätä vain, jos asiassa on järjestetty suullinen käsittely. Tällainen asia on aina käsiteltävä täysistunnossa. Valvontalautakunnan työjärjestyksen 21 -kohdan mukaan asianosaisten poissaolo suullisesta käsittelystä ei estä asian ratkaisemista.

1.2.6 Seuraamukset

Asianajajalain 5 §:n 1 momentin mukaan asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa. Velvollisuuksien rikkomisesta säädetään seuraamukset lain 7 §:ssä. Jos asianajajan todetaan valvonta-asian käsittelyssä ilmitulleiden seikkojen johdosta menettelleen lain 5 §:n vastaisesti, on valvontalautakunnan määrättävä hänelle kurinpidollinen seuraamus, joita ovat huomautus, varoitus, seuraamusmaksun määrääminen ja viime kädessä asianajajayhdistyksestä erottaminen. Vuoden 2013 alusta voimaan tulleella asianajajalain 7 §:n muutoksella tuli mahdolliseksi jättää seuraamus määräämättä, jos asianajaja menettelyllään vain vähäisessä määrin rikkoo asianajajan velvollisuuksia ja menettelyä on sen haitallisuuteen nähden pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Aikaisemmin voimassa olleen lain mukaan seuraamus oli pakko määrätä, jos asianajajan havaittiin menettelleen lain 5 §:n vastaisesti.

Seuraamusmaksu, 500–15 000 euroa, on tarkoitettu määräytymään kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella, jossa otetaan huomioon muun muassa asianajajan menettelyn moitittavuus, kokemus asianajotehtävistä sekä asianajajan taloudelliset olot, jotka vaihtelevat toimiston koon ja sijainnin sekä toimeksiantojen laadun mukaan. Taloudellisten olojen huomioimisella on pyritty päiväsakkojärjestelmän mukaisesti siihen, että seuraamusmaksu olisi oikeudenmukaisessa suhteessa maksajan maksukykyyn. Seuraamusmaksua ei määrätä, jos samaa rikkomusta koskeva asia on vireillä esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa rikosasiaa taikka jos asianajaja on lainvoimaisesti tuomittu rangaistukseen kyseisestä rikkomuksesta.

Seuraamusmaksu suoritetaan Asianajajaliitolle. Maksua koskee liiton sääntöjen 37 §:n määräys, jonka mukaan, jos jäsen jättää suorittamatta yhdistykselle tulevan maksun, hallituksella on oikeus poistaa hänet asianajajaluettelosta. Myös seuraamusmaksu on liitolle tuleva maksu, joten jättämällä lainvoimaiseksi jääneen seuraamusmaksun maksamatta asianajaja voidaan poistaa asianajajaluettelosta. Seuraamusmaksu ei ole valvontalautakunnan määräämänä seuraamuksena täytäntöönpanokelpoinen. Jos seuraamusmaksun määrää muutoksenhakuasteena toimiva Helsingin hovioikeus tai korkein oikeus, se on myös täytäntöönpanokelpoinen.

Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta luvan peruuttamisesta ja seuraamusmaksun määräämisestä päättäminen kuuluvat oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. Mikäli

valvontalautakunta katsoo, että seuraamukseksi luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettelystä tulisi luvan peruuttaminen tai seuraamusmaksu, valvontalautakunnan täysistunto tekee tätä koskevan esityksen oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, varattuaan ensin luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle tilaisuuden tulla suullisesti kuulluksi asiassa.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi antaa valvontalautakunnan esittämän luvan peruuttamisen tai seuraamusmaksun sijaan myös varoituksen tai palauttaa asian valvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Eri seuraamusten käyttämisestä säädetään asianajajalain 7 §:ssä. Jos asianajaja menettelee epärehellisesti tai muulla tavalla tahallisesti loukkaa toisen oikeutta, on hänet kurinpidollisena seuraamuksena erotettava asianajajayhdistyksen jäsenyydestä. Jos epärehelliseen menettelyyn tai toisen oikeuden tahalliseen loukkaamiseen liittyy lieventäviä seikkoja, voidaan seuraamuksena käyttää seuraamusmaksua tai varoitusta.

Jos asianajaja menettelee muulla kuin edellä kerrotulla tavalla hyvän asianajajatavan vastaisesti tai toimii tavalla, joka on omiaan alentamaan asianajajakunnan arvoa, hänelle on annettava varoitus tai huomautus. Jos asianajajan moitittava käyttäytyminen on toistuvaa tai menettelyyn muuten liittyy raskauttavia seikkoja, seuraamuksena voi olla joko hänen erottamisensa asianajajayhdistyksestä tai seuraamusmaksun määrääminen. Menettelyn toistuvuutta harkittaessa otetaan huomioon mikä tahansa asianajajalain 7 §:ssä tarkoitettu asianajajan teko tai laiminlyönti.

Valvontalautakunta voi määrätä erottamispäätöksen noudatettavaksi asianajajan mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

1.3 Palkkioriita-asiat ja niiden käsittely

Palkkioriita-asioissa annettavan suosituksen kohteena on palkkio ja kulujen korvaus, jonka asianajaja tai yhtiö, jonka lukuun hän on toiminut, on asianajotehtävästä veloittanut. Suositusta ei voida hakea asianajajaan tai asianajajayhtiöön kohdistetusta muusta, esimerkiksi vahingonkorvausta koskevasta, vaatimuksesta.

Tapaohjeiden 5.15-kohdan mukaan, mikäli asianajajan päämies ei pidä laskua hyväksyttävänä, on asianajajan annettava päämiehelleen tieto siitä, miten tämä voi saattaa palkkiota koskevan erimielisyyden ratkaistavaksi valvontalautakunnan palkkioriitamennettelyssä.

Palkkiosuosituksen antamista voi hakea asianajajan päämies tai muu asiakas. Asianajajan päämiehellä tarkoitetaan sitä tahoja, joka on antanut asianajajalle tai asianajoyhtiölle toimeksiannon. Muulla asiakkaalla tarkoitetaan esimerkiksi sellaisen kuolinpesän osakasta, jonka jaon asianajaja on suorittanut tuomioistuimen antaman määräyksen perusteella. Asianajajan päämiehen vastapuoli ei ole oikeutettu vaatimaan palkkiosuosituksen antamista, koska hän ei ole toimeksiantosuhteessa asianajajaan tai siihen asianajajayhtiöön, jonka lukuun asianajaja on toiminut. Asianajolaskuun perustuva maksuvelvollisuus saattaa kuitenkin siirtyä velallisen vaihdoksen vuoksi toimeksiantosuhteen ulkopuoliselle. Näin voi tapahtua esimerkiksi riitaa koskevan sovinnon yhteydessä, jossa asianajajan päämiehen vastapuoli sitoutuu sovinnon ehtona suorittamaan asianajajan laskun.

Palkkiosuosituksen antamista koskevassa asiassa hakijan vastapuolena on asiaa hoitanut asianajaja ja se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja on toiminut. Yhtiön asianosaisasema perustuu siihen, että käytännössä asianajajan toimenpiteistä laskuttaa se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja toimii. Suosituksen hakija voi kohdistaa hakemuksen suositusten antamisesta joko asianajajaan tai yhtiöön tai molempiin. Suositusta palkkioriiiaan voi pyytää aina siihen saakka, kunnes hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista on vanhentunut. Vanhentuminen määräytyy muualla laissa olevien säännösten nojalla. Vanhentumiseen vetoaminen on hakemuksen tutkimisen tahdonvaltainen edellytys, eikä vanhentumista tutkita viran puolesta.

Suosituksia ei anneta sellaisissa tapauksissa, joissa erikoislainsäädännössä on säännöksiä tietyntyyppisten palkkioriiitojen ratkaisemisesta. Esimerkiksi konkurssipesän pesänhoitajan palkkiota koskeva riita on ratkaistava konkurssisäännön mukaisesti. Myös yrityksen saneerauksesta annetussa laissa ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa on erityissäännöksiä siitä, missä järjestyksessä selvittäjän palkkiota ja kulukorvausta koskeva erimielisyys on käsiteltävä.

Palkkioriiita-asiat valmistellaan valvontalautakunnassa samaan tapaan kuin valvonta-asiatkin. Suositusten antamista koskeva asia käsitellään aina valvontalautakunnan jaostossa ja jaoston puheenjohtajana toimii jaoston asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Käsitteleminen on pääsääntöisesti kirjallista, mutta jaosto voi tarvittaessa järjestää myös suullisen käsittelyn.

Jos asianajolaskua koskeva velkomus on saatettu vireille tuomioistuimessa, asianajajan päämies tai muu asiakas voi estää asian käsittelyn tuomioistuimessa saattamalla palkkioriiitaa koskevan suositushakemuksen vireille Asianajajaliitossa ja tekemällä ennen pääasiaan vastaamistaan väitteen palkkioriidan saattamisesta vireille (asianajajalain 7 f §). Tällöin tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittely tuomioistuimessa keskeytetään, kunnes valvontalautakunnan suositus on annettu. Mikäli asianajajan asiakas on saattanut palkkiota koskevan asian myös tuomioistuimen tutkittavaksi, ei valvontalautakunta enää tutki asiaa valvontalautakunnassa.

Asianajajan on ilmoitettava valvontalautakuntaan, onko hän noudattanut asiassa annettua suositusta. Noudattamisesta tehdään merkintä valvontalautakunnan valvonta-asioista pitämään julkiseen päiväkirjaan.

1.4 Julkisuus

1.4.1 Asiakirjojen julkisuus

Valvontamenettelyn julkisuusarvioinnin yhteydessä joudutaan sovittamaan yhteen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslain) periaatteena oleva julkisen vallankäytön avoimuus ja asianajajalaissa säädetyn asianajosalaisuuden turvaaminen.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sovelletaan Suomen Asianajajaliittoon ja valvontalautakuntaan niiden käyttäessä julkista valtaa, eli suorittaessaan asianajajien valvontaa ja valvontalautakunnan käsitellessä valvonta-asioita. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 3 §:n mukaan laki toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuuden vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja

valvoa oikeuksiaan ja etujaan. Viranomaisen asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia, ellei niiden salassapidosta ole säädetty lailla. Toisaalta asianajajalain 5 c §:ssä on asianajajalle säädetty vaitiolovelvollisuus ja lain 7 d §:n 3 momentin mukaan asianajajan tulee valvonta-asioissa antaa häneltä pyydyt tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti. Avoimuus ja totuudenmukaisuus tarkoittavat, että asianajaja ei voi selitystä antaessaan jättää kertomatta niitäkään seikkoja, joista hän lain 5 c §:n perusteella on vaitiolovelvollinen.

Edellä kerrottu ristiriita on ratkaistu lainmuutoksen yhteydessä siten, että asianajajista annettuun lakiin lisättiin viittaus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja Asianajajaliiton velvollisuudeksi tuli pitää valvonta-asioista julkista päiväkirjaa ja laatia ratkaisuista julkinen ratkaisuseloste.

Asianajajalain 7 j §:n 1 momentin mukaan valvontalautakunnalle valvonta- tai palkkioriita-asian käsittelyä varten toimitetun sekä valvonta- ja palkkioriita-asian ratkaisun sisältävän asiakirjan julkisuudesta on voimassa, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään viranomaisen asiakirjasta, jollei asianajajan salassapitovelvollisuudesta muuta johdu.

Julkisuuslain 22 §:n mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi. Julkisuuslain 24 §:ssä on lueteltu ne perusteet, jotka oikeuttavat pitämään viranomaisen asiakirjan salaisena. Pykälän 6. kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat kanteluasiakirjat ennen ratkaisua, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämistä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle.

Asianajajalaissa puolestaan on useampia salassapitoa koskevia määräyksiä. Lain 5 c §:ssä on säädetty asianajajaa koskevasta salassapitovelvollisuudesta, 6 §:ssä liiton hallituksen jäsentä ja asianajajan toimistoa koskevan tarkastuksen suorittajan salassapitovelvollisuudesta ja lain 7 k §:ssä valvontalautakunnan jäsenen salassapitovelvollisuudesta. Julkisuuslain perusteluissa on myös nimenomainen lausuma, jonka mukaan Asianajajaliiton hallussa olevat valvontamenettelyä koskevat asiakirjat, joista ilmenee asianajajan asiakasta koskevia tietoja, ovat salassa pidettäviä.

Valvonta- ja palkkioriita-asioiden käsittelyyn liittyvien asiakirjojen julkisuuden osalta Asianajajaliiton/valvontalautakunnan vakiintunut tulkinta on ollut, etteivät asiakirjat asianajajan salassapitovelvollisuudesta johtuen ole julkisia. Lainmuutoksella ei ole otettu kantaa tähän tulkintaan, vaan ainoastaan selventävästi todettu julkisuuslain soveltaminen liiton hallussa oleviin asiakirjoihin. Asianajajalain 7 j §:n 3 momentin mukaan asiakirja ei missään tapauksessa ole julkinen ennen kuin valvontalautakunnan ratkaisu on annettu tai ratkaisu on asiaan osallisen saatavissa. Valvontalautakunnan työjärjestyksen 30 kohdan mukaan valvonta- ja palkkioriita-asiaa käsitellyt jaosto päättää asiakirjojen julkisuudesta. Asian käsittelyn päätyttyä tulee jokaiseen salassa pidettävään asiakirjaan merkitä asianmukaiset salassapitomerkinnot. Viime kädessä valvonta- tai palkkioriita-asiaan liittyvien tietojen antamisesta päättää valvontalautakunta. Valvontalautakunnan tietojen antamista koskevasta päätöksestä on mahdollisuus valittaa Helsingin hallinto-oikeuteen.

1.4.2 Julkinen päiväkirja

Valvontalautakunnan velvollisuutena on pitää julkista päiväkirjaa käsiteltäväksi tulevista valvonta- ja palkkioriiita-asioista. Julkisen päiväkirjan tarkoituksena on mahdollistaa tiedon antaminen asianajajan palveluita tarvitsevalle siitä, onko asianajaja, jonka puoleen hän on kääntymässä, ollut valvontamenettelyn kohteena tai asianosaisena palkkioriidassa. Julkiseen päiväkirjaan merkityt tiedot ovat julkisia siitä riippumatta, että tiedot muutoin saattaisivat julkisuuslain perusteella tai asianajajan salassapitovelvollisuudesta johtuen olla salassa pidettäviä.

Julkiseen päiväkirjaan on merkittävät tiedot kantelijasta tai hakijasta, asianajajasta ja tarvittaessa asianajajayhtiöstä, julkisesta oikeusavustajasta ja luvan saaneesta oikeudenkäyntiavustajasta, asianimikkeestä, ratkaisun antamispäivästä ja ratkaisun lopputuloksesta. Päiväkirjasta on myös käytävä ilmi asian käsittelyn vaihe. Palkkioriiitaa koskevissa asioissa päiväkirjaan merkitään myös tieto siitä, onko asianajaja noudattanut valvontalautakunnan antamaa suositusta.

Julkiseen päiväkirjaan tehdyt valvonta-asiaa tai palkkioriiita-asiaa koskevat merkinnät poistetaan määräajan kuluttua valvonta-asian ratkaisemisesta tai palkkiota koskevan suosituksen antamisesta. Erottamista tai seuraamusmaksun määräämistä koskeva tieto poistetaan kymmenen vuoden, varoitusta koskeva tieto kuuden vuoden, huomautusta koskeva tieto ja tieto siitä, ettei seuraamusta ole määrätty, kolmen vuoden kuluttua valvontalautakunnan ratkaisun antamisesta. Palkkioriiita-asiaa koskeva tieto poistetaan kolmen vuoden kuluttua suosituksen antamisesta.

Julkisesta päiväkirjasta ei kuitenkaan poisteta tietoja edellä todetun määräajan kuluttua, jos asianajajasta on päiväkirjassa uudempi tieto, jota ei vielä voitaisi poistaa.

1.4.3 Julkinen ratkaisuseloste

Valvontalautakunnan on laadittava jokaisesta valvonta-asian ratkaisusta ja palkkioriiita-asiaa annettua suosituksesta lyhyt seloste, joka on julkinen asiakirja ja pyynnöstä jokaisen saatavilla. Valvontalautakunnalla on myös mahdollisuus tarvittaessa saattaa seloste julkisuuteen. Selosteen on tarkoitus olla lyhyt kuvaus asiasta ja siinä annettua ratkaisusta. Selosteesta ei ilmene viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain tai asianajajan salassapitovelvollisuuden perusteella salassa pidettäviä tietoja.

Julkinen ratkaisuseloste on luonteeltaan informatiivinen eikä sitä säilytetä kauempaa kuin julkiseen päiväkirjaan merkittyä ratkaisua koskevaa tietoa.

1.5 Valtioneuvoston oikeuskansleri

Myös valtioneuvoston oikeuskansleri valvoo, että asianajaja, julkinen oikeusavustaja ja luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja täyttää velvollisuutensa asianajajana, mutta oikeuskanslerilla ei ole mahdollisuutta puuttua asianajajan työhön tai määrätä hänelle kurinpidollista seuraamusta. Käytännössä sellaiset oikeuskanslerille toimitetut asianajajia koskevat kantelut, joiden tueksi on esitetty todennäköisiä syitä, siirretään valvontalautakunnan käsiteltäväksi. Ensisijainen valvontavastuu on käytännössä valvontalautakunnalla. Oikeuskanslerilla on kuitenkin aloitevalta valvontamenettelyn käynnistämiseksi. Osa oikeuskanslerille osoitetuista kanteluista koskee sellaisia asioita, jotka ovat jo olleet valvontalautakunnan tutkittavina. Ellei vaatimuksen tueksi

esitetä asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä, valvontalautakunnassa ratkaistua valvonta-asiaa ei voi menestyksellisesti saattaa uudelleen vireille.

1.6 Muutoksenhaku

Vuoden 2013 alusta lukien asianajajalla, julkisella oikeusavustajalla ja luvan saaneella oikeudenkäyntiavustajalla on oikeus hakea muutosta kaikkiin valvontalautakunnan päätöksiin. Muutosta haetaan Helsingin hovioikeudelta.

Myös oikeuskanslerilla on oikeus hakea muutosta valvonta-asioissa annettuihin valvontalautakunnan päätöksiin. Muutoksenhakuoikeuden toteuttamiseksi kaikki valvonta-asioissa annettavat päätökset toimitetaan tiedoksi oikeuskanslerille.

Kantelijalla ei ole valitusoikeutta, koska kantelija ei ole asianosainen valvontamenettelyssä. Valvonta-asian käsittelyn tarkoituksena on selvittää, onko asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja kantelussa tarkoitettussa tilanteessa toiminut häntä velvoittavien ammattieettisten normien mukaisesti. Käsittelyssä ei tutkita esimerkiksi kantelijan asianajajaan kohdistamia vahingonkorvaus- tai muita vaatimuksia, kuten esimerkiksi rangaistusvaatimusta. Kantelijan oikeusasemaan kohdistuvat vaatimukset on ratkaistava yleisessä tuomioistuimessa.

Liiton hallitus antaa asianajajan tai julkisen oikeusavustajan valituksen johdosta lausuntonsa hovioikeudelle. Hovioikeuden on valitusta käsiteltäessä varattava oikeuskanslerille, asianajajayhdistykselle ja kantelijalle tilaisuus tulla kuulluksi valituksen johdosta ja tarvittaessa esittää sellaista todistelua ja muuta selvitystä, jonka voidaan olettaa vaikuttavan valituksen ratkaisemiseen.